

MUISTIO

Opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti 23.1.2020 klo 10–12.30 työpajan, joka oli tarkoitettu Näkövammaisten kirjasto Celian koulutussektorin yhteistyökumppaneiden edustajille. Työpaja oli osa Näkövammaisten kirjastoa koskevan lain uudistamisen esiselvitysvaiheen sidosryhmien kuulemista.

Työpajassa käsiteltiin oppimisen yhdenvertaisuuteen ja oppimateriaalien saavutettavuuteen liittyviä asioita. Työpaja toteutettiin ryhmäkeskusteluina, joiden aiheina olivat Näkövammaisten kirjasto Celian ja koulutussektorin toimijoiden yhteistyö, saavutettavat oppimateriaalit oppimisessa eri koulutusasteilla sekä osallistujien evästyksset mahdollisessa lainvalmistelussa huomioon otettaviksi asioiksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriön viranhaltijat toimivat tilaisuuden fasilitaattoreina ja keskustelun kirjaajina. Läsnä oli myös edustajia Celiasta.

Osallistujaorganisaatiot (osasta useita osallistujia):

Aalto-yliopisto, Ammattiopisto Live, Espoon kaupunki, Forssan seudun Näkövammaiset ry, Helsingin kaupunginkirjasto, Helsingin kaupunki, Jyväskylän yliopisto, Killan koulu - Kerava, Laurea-ammattikorkeakoulu, Metropolia AMK, Mukkulan peruskoulu - Lahti, Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri, Oulun Suomalaisen Yhteiskoulun lukio, Turun yliopisto.

Työryhmä 1

Yhteistyö

Mikä koulujen ja oppilaitosten sekä Celian välisessä yhteistyössä toimii?

- Celiasta saa hyvää palvelua, erityisesti chat-ihmiset ovat hyviä (hukkuneet salasanat saa nopeasti)
- Kun Celian palvelut ovat löytyneet, niitä käytetään pitkään ja tietoutta myös jaetaan oppilaitoksissa
- Palvelu on opiskelijalle yksi valittavan tuen muoto, mikä on tärkeä asia
- Luetus-kirjojen olemassaolo on taattava

Missä kehitettävää?

- Opettajien tuntemus Celian palveluista vaihtelee suuresti -> pitäisi panostaa sekä suomen- että ruotsinkieliseen opettajien koulutukseen (koskee sekä ammatillisia opettajakorkeakouluja että yliopistoja)
- Käyttäjien rekisteröinti haastavaa, eli tarvitaan lisää opastusta siihen, ketkä ovat oikeutettuja käyttämään Celian palveluita.
- Kirjaston nimessä olisi hyvä näkyä nykyinen laajempi asiakaskunta.
- Celian tunnettuutta tulisi lisätä
- Useiden oppimisformaattien/aineistolajien yhteiskäyttöä tulisi parantaa

Mitä uusia ideoita?

- Celian palvelujen ”trendikkyyden” lisääminen tärkeää, sillä on esim. nuoria, jotka eivät välttämättä halua käyttää Celian palveluja, koska kokevat palvelujen olevan ainoastaan näkövammaisille (vrt. kirjaston nimi)
- Oppimateriaalipuolelle tarvitaan lisää erityismateriaalia ja erityisesti selkokielisen materiaalin turvaaminen on tärkeää

Saavutettavat oppimateriaalit

Keskeisimmät haasteet?

- Oppimateriaali saattaa olla sellaisessa muodossa, että sitä ei välttämättä pysty lukemaan
->Kustantajien tuottama palvelu ei korvaa Celian palveluja, esim. kustantajien tuottamat digikirjat eivät korvaa Celian kirjoja, sillä niissä ei ole välttämättä käyttäjää helpottavia toimintoja
- Ammattioppilaitoksissa vähän julkaistavaa materiaalia, joten opettajat tekevät itse oppimateriaalin
- Celian toimintarajan määrittely haastavaa, etenkin kuin käyttäjäkenttä kasvaa
- Yksittäisten oppilaiden ja opiskelijoiden oikeus samoihin oppimateriaaleihin muiden oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa on turvattava
- Oppimateriaalien uudistuminen nopealla tahdilla on haaste, koska tällöin Celian kokoelmat vanhenevat
- Käyttöoikeus tulisi määritellä uudelleen, eli määritellä laajemmin ja tarkemmin se, ketkä ovat oikeutettuja käyttämään Celian palveluita.
- Kustantajien tulisi tiedottaa saavutettavuudesta enemmän

Miten Celian palveluja tulisi kehittää?

- Tarvittaisiin lisää tietoa saavutettavista oppimateriaaleista
- Ohjeistus helppokäyttöisemmiksi (esim. Pratsam)
- Oppikirjojen löytämisen vaikeus – oikean painoksen löytäminen välillä haastavaa, koska esim. Pratsamista ei voi tarkistaa oikeaa painosta
- Kansainväliseen yhteistyöhön panostaminen, jotta saataisiin parempaa materiaalia käyttöön
- Yhteistyön kehittäminen siten, että kulkisi myös kunnan/kaupungin opetustoimeen ->tiedon vaihtaminen kuntien, oppilaitosten ja Celian välillä
- AMEO-verkosto voisi kartoittaa oppimateriaaleihin liittyviä tarpeita, joista tehtäisiin yhteinen esitys Celiälle
- Tiedottamisen parantaminen siten, että kunnat ja kaupungit saisivat lisää tietoa saavutettavista oppimateriaaleista -> kunnissa/kaupungeissa tulisi kehittää paikallistason yhteistyötä

Työryhmä 2

Yhteistyö

Mikä koulujen ja oppilaitosten sekä Celian välisessä yhteistyössä toimii?

- chat-palvelu

Missä kehitettävää?

- Pratsam Readerissä kehitystarpeita: rakenne ja käyttökokemus
- tuotantoaikataulu / -prosessi ei vastaa yliopisto-opetuksessa käytettävien aineistojen muuntotarpeeseen. Tarvitaan opiskelijoille räätälöityjä palveluita, aineistojen valmistamista ennakkoon ja nopeaa toimituskykyä
- erit. yliopisto-opiskelussa tarvittavien matemaattisten termien osalta puutteita (kehittämistyöhön tarvitaan rahoitusta ja asiantuntijuuden käyttöä).
- oppimisen ja opetuksen muutoksen huomioinnon ottaminen – koskee sekä tutkijoita, opiskelijoita että asiantuntijoita koulutusorganisaatioita

- em. toimijoiden /yksilöiden asiantuntemusta tulisi hyödyntää enemmän palveluiden kehittämisessä. Tarvitaan kotipesä ”verkostolle” – voisiko Celia toimia sellaisena?
- (verkkopalvelun) selkeydessä kehitettävää:
  - kuka oikeutettu palveluun / kenelle palvelua tuotetaan?
  - arkityökaluna pitäisi olla helpompi käyttää
  - käyttöönottoa opiskelijoille tulisi edistää (viestintä, palvelun ominaisuudet)

Mitä uusia ideoita?

- koulun, kodin ja Celian yhteistyön kehittäminen:
  - onko koulu tehnyt tarpeeksi? alakoulussakin vastuu palveluiden käytön opastamisesta on vanhemmilla
  - enemmän yhteistyötä sekä koululaisten / opiskelijoiden että vanhempain- ja opiskelijajyhdistysten kanssa
- uudet yhteistyö- ja viestintäkeinot ja vuorovaikutuskanavat sekä osallistaminen käyttöön:
  - webinaarit
  - kyselytunnit
  - pop-up –kahvilat
  - Celian koulu- ja kampusvierailut
  - videoesittelyt
  - kohdennetut materiaalipankit eri koulutusasteille
  - nuorten kieli käyttöön tuotteissa ja palveluissa (räppäri ”esikuvana” tms. toiminut hyvin)

Saavutettavat oppimateriaalit

Keskeisimmät haasteet?

- aineistojen saatavuus ja käyttö:
- yliopistojen haasteena digimateriaalin/julkaisujen saaminen lukemisesteisten käyttöön
  - jotkut tiedekustantajat eivät anna muuttaa edes fonttia digiaineistoista / nihkeys
  - voidaanko sopimusneuvotteluja kustantajien kanssa hoitaa keskitetysti?
  - tutkintojen ja niiden osien suorittaminen tökkii, kun aineistoja ei saada käyttöön nopeasti
- palvelujen käyttöönottoa tulisi tehdä sujuvammaksi: selkokieliisyys ja visuaalisuus
- teknistä osaamista tulisi päivittää jatkuvasti (tarkoittaa kaikkia): osaamisvajeet ilmeisiä kaikilla osapuolilla; osaamisen tasosta on virheellisiä oletuksia (erityisopettajien, koulutusorganisaatioiden muun henkilökunnan, opiskelijoiden)
- monien välineiden tulisi soveltua laajalle joukolle
- avoimen oppimisen haasteet
- tietoisuuden lisääminen palveluista

Miten Celian palveluja tulisi kehittää?

- palvelujen käyttöönotto helpommaksi (kenttien täyttäminen liian vaikeaa, kysytään turhaa tietoa, tunnusten muistaminen ongelma monille käyttäjille)
- tietoisuuden lisääminen palveluista, mainostamisen ja viestinnän parantaminen / lisääminen
- parempi ymmärrys käyttäjien laajasta kirjosta ja sen ottaminen huomioon sekä palveluissa että niiden käyttöönotossa

- tarvitaan selvityksiä / tietopohjaa Celian palveluiden käytöstä ja käyttötarpeesta. Tämä auttaisi siihen, että palveluita voitaisiin kohdentaa paremmin ja niiden käytössä / käytön suosittelemisessa voitaisiin hyödyntää tekoälyä esim. Auroran tyyppisesti
- selkiyttämistarve: kenelle palvelut ovat? voidaanko niitä suositella paremmin esim. yhdistelemällä käyttäjää koskevaa dataa eri lähteistä?
- pitäisi palvella paremmin, mutta miten: (edelliseen osin liittyen) – jos on haettu verkosta tietoa autismista samalla kun kurssi on kesken, voitaisiinko tätä tietoa käyttää hyödyksi palvelun kohdentamisessa / suosittelemisessä
- tulisi koota enemmän tietoa aineisto- ja palvelutarpeista. Voisiko tätä edistää verkostoyhteistyöllä?

Työryhmä 3

Yhteistyö

Mikä koulujen ja oppilaitosten sekä Celian välisessä yhteistyössä toimii?

- Celiasta saa nopeasti ja helposti apua chatin kautta
- uutiskirje toimii hyvin
- tiedot Celian oppikirjoista löytyvät Celian sivuilta aiempaa helpommin ja selkeämmin
- Pratsam Reader on helppokäyttöinen, toimii myös yläkoululaisille ja sisältää hyviä ominaisuuksia kuten puheen hidastamismahdollisuuden
- Daisy Trio –kirjat ovat hyviä, toimivat myös maahanmuuttajille ja sisältävät tarpeellisia ominaisuuksia kuten fonttikoon muutokset ja käänteiset värit

Missä kehitettävää?

- tunnuksien hakemisessa koululaiselle on hankaluuksia
  - o kuka voi hakea tunnusta ja millä tunnuksilla, valtuudet eivät riitä, mikäli lapsella ei ole sähköpostiosoitetta, erilaiset tunnukset (omat ja koulun tunnukset)
  - o asia voi jäädä hoitamatta monimutkaisuuden johdosta
  - o hakulomaketta voisi selkiyttää – kun tunnukset on olemassa, sitten asiat ovat helppoja
- Erityisesti uusien opettajien kohdalla havaittu, että kaikilla opettajilla ei ole Celiasta ajantasaisia tietoja

Mitä uusia ideoita?

- yhteistyötapaamiset erityisopettajien ja Celian kesken
- opastusvideot, joissa esitelty Celian palvelut ja kenelle ne soveltuvat
- mitkä voisivat olla uusia yhteistyöfoorumeja?
- miten tekoälyä voisi hyödyntää?
  - o koska originaalien oppimateriaalien tekeminen on työlästä, voisiko tuotantoa skaalauttaa?
- pistekirjojen tuottaminen yksilöllisten tarpeiden mukaan
  - o räätälöidyt tuotteet tarpeiden mukaan
- Daisy Trioon omat tehtävät

Saavutettavat oppimateriaalit

Keskeisimmät haasteet?

- laaja kirjo erilaisia tarpeita

- tarpeiden kartoitus ja arviointi, kuka hyötyisi ja miten
- monikielisten oppilaiden kohdalla hankala aina nähdä, mistä vaikeudet johtuvat
- koneääniset materiaalit hankalia tarkkaavaisuuden ongelmissa
- kustantajien materiaaleissa ei samanlaisia tarvittavia ominaisuuksia kuin Celian oppimateriaaleissa
- selkokielliset materiaalit auttaisivat monia
- kustantajien väliset erot saavutettavuuden huomioon ottamisessa
- peruskouluissa tarvitaan hyvä opastus palveluihin ja aineistoihin
  - erityisopettajien tulee opastaa käyttöön
- käyttöliittymä-kysymys: paperi ja kynä monelle mieluisat välineet

Miten Celian palveluja tulisi kehittää?

- voisiko kansainvälisen yhteistyön avulla hyödyntää muualla tehtyä aineistoa
  - on Celian 2020 toimintasuunnitelmassa
- kohderyhmät ovat hyvin moninaiset
  - monikanavaisuus auttaa, esim. kuvilla ja selkokuvilla voidaan rikastaa tekstiä
- Epub-formaatissa on paljon mahdollisuuksia, mutta kehitys hidasta
- idea oppimateriaali-aiheista
  - temaattista oppimateriaalia, jota ei olisi suunnattu tietylle luokka-asteelle
  - aiheista voisi ottaa palan monialaisiin opetuskokonaisuuksiin
  - voitaisiin huomioida erilaiset tarpeet aloittamalla painotusten ja tärkeimpien asioiden miettimisestä
  - miten vastataan perusteisiin, esim. miten osoitetaan osaaminen?

Loppukeskustelu

Työpajan loppuksi käytiin yhteinen keskustelu, jossa oli mahdollisuus nostaa aamupäivän annista jokin keskeinen huomio tai antaa ministeriölle evästyksiä lainvalmisteluun.

- Tulevaisuuden oppimateriaalit – uusia näkökulmia siihen, minkälaisia voisivat olla?
- Huolenaiheena miten saadaan asiakkaiden ääni kuuluviin ilman että priorisoidaan joitain ryhmiä siten että haittaa muita.
- Miten voitaisiin helpottaa salasanoihin liittyviä vaikeuksia?
- Trio-kirjojen käyttöönotto erit. peruskouluissa.
- Onko lakiuudistuksessa tarkoitus laajentaa vai kaventaa kirjaston asiakaskuntaa?
- Celian kentällä on monia tarvitsijoita ja on opiskelijoita jotka eivät voi käyttää oppimateriaaleja ja heille tulisi taata saavutettavuus.
- Kun hyödyntäjäryhmiä ja tarpeita on paljon, on tärkeää miettiä, kuinka paljon oppimateriaalien tuottajat voisivat tuottaa aineistoja niin, että olisivat suuremmalle ryhmälle käytettävissä. Kunnan koulutoimessa ei välttämättä tietoa saavutettavasta materiaalista ja siksi voidaan tehdä valintoja, josta seuraa, ettei aineisto ole niin laajan ryhmän käytettävissä.
- Celian saavutettavuusasiantuntijatyö kirjakustantajiin päin on ensiarvoisen tärkeää.
- Oppijat, joilla moninaisia tarpeita, heidän äänensä pitäisi jatkossakin kuulua.
- Sokeille tarjottava oppimateriaali on tärkeää – siinä yksilöllisyydet tulisi huomioida.
- Tärkeimpänä lakimuutoksessa on tasa-arvo ja miten turvataan materiaalin saavutettavuus heille jotka ovat siihen oikeutettuja, miten seurataan toteutumista.
- Millä tavalla ne, joilla on oikeus käyttää palvelua, saisivat palvelun käyttöön?

- Korkeakoulutason opiskelussa tärkeää on tekniset, tieteelliset ja matemaattiset merkit sekä taulukot.
- Mikä on Celian rooli saavutettavien oppimateriaalien tuottamisessa jatkossa ja mitä kustantajat tekevät? Tekeekö Celia jatkossa ihan erilaisia tuotteita, esimerkiksi ”aihioita”?
- Celia ei pysty vastaamaan kaikkiin tarpeisiin oppimateriaalitarjonnallaan.
- Celian pitää vahvistaa yhteistyöverkostoa oppilaitosten suuntaan.
- Erilaisten käyttäjien ja tarpeiden moninaisuus on otettava huomioon mukauttamisessa.
- Kun hankkii elektronisia kirjoja, on epäselvää, miten kustantajien aineistot toimivat, toimivatko ruudunlukuohjelmat jne.
- Koulutuksenjärjestäjäyhteistyön erityistarpeisten oppilaiden kohdalla ja tämän systematisointi ja laajentaminen.
- Aihiopohjainen oppimateriaali voisi olla uutta ja käyttökelpoista.
- Haasteena digitaalisten palveluiden ja niiden käytön meneminen koko ajan eteenpäin ja miten pysyä mukana kehityksessä.
- Miten Celian yhteistyö eri toimijoiden kanssa saataisiin toimimaan paremmin?
- Celian työn moninaisuus ja uudet haasteet – tarve koordinoivalle otteelle.
- Avoimuuden lisääntyminen tarpeen (lainsäädännön uudistaminen / palveluiden markkinointi?)
- Ei ole vielä kukaan selkeää, kenelle Celian palvelu kuuluu ja mistä saa tukea.
- Kuinka pienestä voi olla kiinni se, että pääsee oppimisesta kiinni ja löytää oman paikkansa. Hyvinvointi ja syrjäytymisen ehkäisy merkitsevät merkittäviä yhteiskunnallisia kustannussäästöjä.
- Lain säätämisessä tärkeää pohtia, kenelle palvelut kuuluvat.
- Oppimiskulttuuri muuttunut (esim. monialaiset oppimiskokonaisuudet). Uusiin pedagogiikkoihin pitäisi vastata (esim. aihiot).
- Celian palveluiden tunnetuksi tekeminen ehdottomasti kannatettavaa.
- Toivottavasti ei ainakaan supisteta ryhmää, jolle palvelut kuuluvat.
- Lukion erityisopetuksessa Celian palvelut ovat erittäin tärkeitä ja ainoa konkreettinen työkalu. Tietoisuus lisääntyminen tärkeää, tasa-arvoisuus huolettaa. Liian paljon on erityisopettajia, jotka eivät tee lukitestejä.